

Kıymet, K. (2022). Son Hitit kralı II. Şuppiluliuma için düzenlenen büyü ritüelleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(42), 547-582.

DOI: 10.21550/sosbilder.1004403
Araştırma Makalesi / Research Article

SON HITİT KRALI II. ŞUPPİLULİUMA İÇİN DÜZENLENEN BÜYÜ RİTÜELLERİ

Kurtuluş KIYMET*

Gönderim Tarihi / Sending Date: 4 Ekim / October 2021

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 14 Kasım / November 2021

ÖZET

Hitit Devleti'nin son aşamasına tarihlenen Hititçe çivi yazılı belgeler arasında Orta Krallık'tan itibaren bilinen Mukişli Kadın Allaiturahhi'nin büyü ritüelleri de bulunmaktadır. Bu ritüeller Hitit Devleti'nin son kralı II. Şuppiluliuma için kullanılmıştır. Allaiturahhi'ye ait olduğu saptanan metinler üç adet fragmandan oluşmaktadır. Bunların yanı sıra bir adet, ritüel olduğu tahmin edilen bir tablet parçası günümüze ulaşmıştır. Bahsi geçen toplam dört tableten üçünde II. Şuppiluliuma'nın adı okunmaktadır ve Allaiturahhi'nin bir Yaşlı Kadın (MUNUSŞU.GI) olarak görev yaptığı ritüeller sayesinde Hitit kralının arındırılması amaçlanmıştır. Adı geçen ritüel görevlisi, Hititler'de kötülük kovucu büyüleriyle meşhur bir Mukişli kadındır ve anlaşıldığı kadarıyla ona ait büyü ritüelleri Hitit Devleti'nin yıkılışına kadar olan uzun bir zaman boyunca art niyetli büyüğü uzaklaştırmak için fazlasıyla tercih edilmiştir. II. Şuppiluliuma'nın üzerine çöktüğü düşünülen kötülüklerin kovulması ve kralın bunlardan arındırılması gerektiği düşüncesi, Tunç Çağı'nın sonunda karşı karşıya kalınan isyan, sadakatsizlik, kıtlık, kuraklık ve Deniz Kavimleri gibi hadiselerden kaynaklanmış olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Hititler, II. Şuppiluliuma, çivi yazısı, büyü ritüelleri, Allaiturahhi

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Kocaeli / TÜRKİYE, kurtuluskiymet@hotmail.com

Magical Rituals for Šuppiluliuma II the Last King of the Hittites

ABSTRACT

The magic rituals of Allaiturahhi from Mukiš, known from the Middle Kingdom, were used for Šuppiluliuma II, the last king of the Hittites, in this last stage of the Hittite State, according to Hittite cuneiform documents dating to the reign of Šuppiluliuma II. The texts identified as belonging to Allaiturahhi consist of three fragments. Additionally, one fragment of a tablet, thought to be a ritual, has survived to this day. Three of the four tablets include the name of Šuppiluliuma II, and it was intended to purify the Hittite monarch through rites in which Allaiturahhi functioned as an Old Woman (MUNUSŠU.GI). The ritual attendant in question is a woman from Mukiš who was famed among the Hittites for her evil-repelling spells, and it appears that her magic rituals were widely utilized to remove hostile magic for a long time until the collapse of the Hittite State. The idea that the evils that were said to have descended on Šuppiluliuma II should be expelled and the king cleansed of them is thought to originate from occurrences at the end of the Bronze Age, such as revolt, infidelity, starvation, drought, and the arrival of the Sea Peoples.

Key Words: Hittites, Šuppiluliuma II, cuneiform, magical rituals, Allaiturahhi

Giriş

MÖ 13. yüzyılın sonu ve 12. yüzyılın başı sadece Anadolu için değil bütün Doğu Akdeniz için bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Tunç Çağı'nın sonunu ifade eden bu süreç Hitit Devleti'nin de aşama aşama yıkılışa sürüklendiği bir dönemdir ve bu dönemi yazılı kaynaklar aracılığı ile aydınlatmak - Hattuša, Ugarit ve Mısır'dan gelen kanıtlara rağmen - belge yetersizliği nedeniyle tam anlamıyla mümkün olmamıştır. Son Hitit kralı II. Šuppiluliuma'nın zamanı için ifade edilen önemli hususlardan biri başkent Hattuša'da çivi yazılı tabletlerin eksikliğidir. Henüz devlet tamamen yıkılmadan, sonun geldiğini gören devlet adamları ve din görevlilerinin başkenti terk ettikleri ve bu terk edişin II. Šuppiluliuma dönemi metinlerinin az sayıda oluşunu açıkladığı ifade

edilmiştir (De Martino, 2006: 75; Ünal, 2018: 891; Bryce, 2020: 275)¹. Tarihlemesi tartışmalı az miktardaki belgeler arasında, bu makalenin konusunu oluşturan büyü ritüelleri de yer almaktadır.

Üç tanesi Mukişli Kadın Allaiturahhi'nin olmak üzere II. Šuppiluliuma dönemine tarihli (Haas & Thiel, 1978: 8, 65; Haas & Wegner, 1988: 11-12. Kimi işaretler, biçimsel açıdan en son dönem özelliklerine sahiptir: Haas & Thiel, 1978: 65) (onun adının geçtiği) ritüel metinleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- (CTH 780.III.A = ChS I/5 Nr. 25 - Allaiturahhi'nin Ritüelleri): KUB 41.21
- (CTH 780.III.B = ChS I/5 Nr. 26 - Allaiturahhi'nin Ritüelleri): KBo 2.32
- (CTH 780.III.C = ChS I/5 Nr. 27 - Allaiturahhi'nin Ritüelleri): VBoT 132²
- (CTH 126.6 - II. Šuppiluliuma'dan Bahseden Tarih İçerikli³ Bir Metin Parçası): KUB 51.81

Bu makalede öncelikle Hitit dünyasında büyü ritüellerinin uygulayıcıları Yaşlı Kadınlar arasında yer alan Allaiturahhi'nin ritüelleri hakkında bilgi verilmiştir; çünkü bunlar son Hitit kralı II. Šuppiluliuma için de kullanılmıştır. Söz konusu Mukişli Kadın'ın büyü ritüelleri

---

¹ Öte yandan “Ölmüş krallara sunulan kurban listelerinde onun da adının geçmesi, ölümünden sonra Hattuša'da bir süre tablet yazıldığını ve her şeyin apar topar bir tarafa bırakılmadığı ve taşınılmadığını gösterir.” (Ünal, 2018: 900).

² Bu kırık metinde her ne kadar Hitit kralının adı geçmese de içerik açısından diğer metinlerle olan ilişkisi sebebiyle II. Šuppiluliuma dönemine tarihlenmesi açıktır ve kırık kısımlarda kralın adının bulunduğu varsayılabilir.

³ CTH'de tarih içerikli (historische fragmente) olarak sınıflanan bu belgenin bir ritüel metin ya da yer altı dünyası ile ilgili olabileceği kabul edilmiştir (Özcan, 2016: 393-395).

kötülük kovucu/karşı büyü amacıyla yapıldığından Hititler’de çok tercih edilmiş ve Orta Krallık’tan, yıkılışa kadar olan süreçte kullanılmıştır. Ardından II. Šuppiluliuma dönemine tarihlenen ritüeller tercüme edilmiş ve incelenmiştir. Buna göre (yukarıda verilen dört adet metinden ilk üçüne bakıldığında) bir Hitit kralının büyüsel anlamda bir tehdit altında kaldığı ve onu kurtarıp, kötülüğü uzaklaştırmak amacıyla birtakım eylemlerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Değerlendirme ve sonuç bölümünde ise neden özellikle Allaiturahhi’nin ritüellerinin tercih edildiği, kırık kısımlara rağmen ritüelin ana hatlarının saptanması ve asıl önemlisi bu arınma ritüellerine hangi sebeple gerek duyulmuş olabileceği üzerinde durulmuştur.

II. Šuppiluliuma Dönemine Tarihlenen Büyü Ritüelleri (Allaiturahhi’nin Ritüelleri)

Hititler’in başkenti Hattuša’dan günümüze ulaşan pek çok büyü ritüeli, memleketleri bildirilen belli bir erkek ya da kadın “büyücüye” atfedilmektedir. Tabletlerin girişleri ve kolofonlarında verilen bilgilerden anlaşıldığına göre ritüel uygulayıcılarının bir kısmı Güneydoğu Anadolu-Suriye kökenlidirler. Bunlardan biri Mukişli kadın Allaiturahhi’dir (Haas & Thiel, 1978; Haas & Wegner, 1988; Miller, 2005). Hurrice ismi allai: “tanrıça”, ve turahhi: “güçlü” kelimelerinden oluşur ve “güçlü tanrıça” anlamına gelmektedir. Bu isme MÖ 18. yüzyıla ait bir Mari metninde ve MÖ 14. yüzyılın ilk yarısına ait bir Nuzi metninde rastlanır (Haas & Thiel, 1978: 24-25; Haas & Wegner, 1988: 4; Miller, 2005: 134). Hitit büyü ritüellerinde uygulayıcılarının büyük bir kısmı ^{MUNUS}ŠU.GI olarak geçen yaşlı kadınlardır (Marcuson, 2016; Reyhan & Cengiz, 2016: 109; Çilingir Cesur, 2019: 76). Bununla birlikte Allaiturahhi, ona atfedilen metinlerin kolofonunda ve de tablet kataloglarında ^{MUNUS}ŠU.GI unvanı taşımamakta, basitçe “Mukişli Kadın” olarak anılmaktadır (Miller, 2005: 136-137). Öte yandan ritüelin akışında iş gören bir ^{MUNUS}ŠU.GI söz

konusu olduğundan⁴ Allaiturahhi'nin ritüelleri de Hitit-Hurri dünyasının MUNUSŠU.GI ritüelleri arasında değerlendirilmektedir (Haas & Thiel, 1978: 7-9, 22; Haas & Wegner, 1988: 1). Burada en fazla, sözlü büyülerin Mukis'te yaşayan bir Allaiturahhi'ye dayandırılabilceği, ritüelin talimatlar bakımından ve yapı olarak daha çok Anadolu yazıcılarına atfedilebileceği önerilmiştir (Miller, 2005: 137). Kolofonlar ve bazı tablet katalogları onun ritüellerinin gerekçesini vermektedir (Haas & Thiel, 1978: 16-17; Haas & Wegner, 1988: 4-5; Miller, 2005: 133). Bir tabletin girişi şöyledir:

(CTH 780.II.Tf01.A = ChS I/5 Nr. 3): KUB 59.71 + CHDS 2.18
Öy. I 1-3 (Haas & Wegner, 1988: 66):

1 Mukişli kadın [Allaiturahhi şöyle (söyler)]: Eğer bir in[san]

2 [büyülenmiş ve onun] vücut organları “alınmış” ise o zaman onu [iyileştiririm]

3 [ve o zaman şöyle yaparım]: (Bu amaçla önce) şunları alırım:

Büyücü Allaiturahhi ile ilişkili ritüellere (CTH 780-781) ait tablet parçalarını dört ana başlık altında toplamak mümkündür (Haas & Wegner, 1988: 5 vd.; Miller, 2005: 132-134):

I. Orta Hitit Dönemi Hurri Kalıpları

1. KUB 45.21

2. KBo 23.23+KBo 33.118

II. Seri Eser

---

⁴ Örnek olarak (CTH 780.II.Tf01.G = ChS I/5 Nr. 7): VAT 13019a (VSNF XII 57) Öy. I 11, 17 (Haas & Wegner, 1988: 77). Metin adresi için bk. Parmegiani, 2005: 26.

1. Tablet (pek çok metin)

5. Tablet (pek çok metin)

[6?.] Tablet (KBo 12.85 + VBoT 120 + KUB 27.29 ve duplikatlar)

III. Büyük Krallık Çağının Son Safhasına Ait Ritüeller

Son Hitit kralı II. Šuppiluliuma için ritüeller (KUB 41.21; KBo 2.32; VBoT 132)

Büyük Krallık döneminin sonuna tarihlenen diğer metinler (KUB 17.27; KUB 31.147; KUB 41.4; KUB 51.83)

IV. Kesin Olmayan Düzenlemeyle Pek Çok Ufak Fragman.

I. Bölümde kısmen çok az da olsa Hititçe ritüel talimatları ve uzun, hâlen zor anlaşılabilen Hurrice büyülerden oluşan iki “Hurri Kalıp” söz konudur. Orta Hitit paleografisine sahip bu iki tablet sonraki kompozisyonlar için kaynak olarak iş görmüş olmalıdır; çünkü Hurrice büyülerle, II. Bölümde seri eser olarak tanımlanan tabletlerdeki Hititçe büyüler arasında benzerlikler saptanmıştır. Metnin Hurri dilinde kaleme alınmış olması ve sadece ayinlerin gerçekleştirilmesi ile ilişkili talimatların Hitit dilinde nakledilmesi söz konusu iki tablet parçasını ritüel serisinden (II. Bölüm) farklı kılan bir özelliktir. Hurri Kalıpları için V. Haas & H. J. Thiel (1978: 8), I. Arnuwanda dönemini işaret etmektedirler.

II. Bölüm, uzunluğu bilinmeyen bir serinin birinci, beşinci ve muhtemelen altıncı tabletinin büyük kısımlarını, her birinde birkaç duplikat yahut paralel metinleri içermektedir. Seri eserin metinleri geç bir yazıma sahiptir, bu nedenle muhtemelen ilk olarak Büyük Krallık döneminde ortaya çıkmıştır. V. Haas & H. J. Thiel (1978: 8), seri eser için III. Hattuşili dönemini önermişlerdir. Haas & Wegner de (1988: 7) MÖ 13. yy. tarihini vermektedir. Bir *yazman notu* serinin tamamı veya

en azından bir kısmının eski tabletlerden kopyalandığını ortaya koymaktadır; söz konusu notta (PAP PAP işaretleri) (tahrip olmuş metinler için kullanılan işaret: Rüster & Neu, 1989: 220. Ayr. Haas & Wegner, 1988: 140, dn. 1 (1).) yazman, elindeki Hurrice metni bu yerde okumasının mümkün olmadığını ifade etmektedir (Haas & Wegner, 1988: 7. İşaret, metnin Hurrice kısmında kullanılmıştır): (CTH 780.II.Tf06.A = KBo 12.85+VBoT 120+KUB 27.29 [ChS I/5 Nr. 19] Ay. IV 1: PAP PAP işaretleri).

En yeni metinler (III. Bölüm), II. Şuppiluliuma ve Büyük Krallığın sonu olarak tarihlenmektedir (Haas & Wegner, 1988: VI, 5). II. Şuppiluliuma ile ilgili olanlar bir seriye ait değildir (Haas & Wegner, 1988: 11-12) ve son Hitit kralı, ritüel sahibi/hastası olarak ortaya çıktığından görünüşe göre belirli bir vesile ile hazırlanmıştır.

Allaiturahhi ile ilgili ritüellerin böylece en dikkat çekici yönü Orta Hitit Çağı'ndan Hitit İmparatorluk Dönemi'nin sonuna kadar sürekli kopyalanıyor olmasıdır. İlk örneklerde Hurri dilinin ağırlığı görülürken, seri eser olarak adlandırılan İmparatorluk Dönemi kopyalarında Hititçe ağırlık kazanmış olup sadece bazı Hurrice sözlü büyülere yer verilmiştir. Son döneme tarihli örneklerde ise Hurrice'nin tamamen terk edildiği anlaşılmaktadır; çünkü II. Şuppiluliuma dönemine gelindiğinde Hurri diline olan rağbetin azalması ile bu dile ait bilgiler unutulmaya yüz tutmuş, böylece Hurrice tablet parçalarının Hititçeye tercüme edilmesinin zarureti ortaya çıkmıştır (Haas & Wegner 1988: 5-6)⁵.

---

⁵ II. Şuppiluliuma döneminde kâtiplerin dil ve yazı bilgisi konusunda şunlar söylenmiştir: “*Politika, asayiş, askerî meseleler, üretim ve ticaretteki çöküş o kadar ileri safhalara ulaşmıştı ki dilde bile dejenerasyon belirtileri baş göstermişti; anlaşılan şimdi artık Hattuşa'da sağlam dil eğitimi görmüş eski kâtiplerden kimse kalmamıştı ve metinlerin pek çoğu berbat bir dilde yazılmıştı. Köklü soydan gelen bilge kâtipler Tarhundaşsa ile Hattuşa arasında kimin hizmetinde çalışacaklarına karar vermekte zorlanıyorlardı ve zaten soyları da tükenmişti. Metinlerin üslubu ve kullanılan sözcükler, bize yazan kâtiplerin 'saraylı' olmaktan çok, sanki 'sokaktan' devşirme, ağır*

Seri eser olarak sınıflandırılan kimi tabletlerden anlaşıldığına göre Allaiturahhi'nin ritüelleri ilk başta, her hangi bir ritüel sahibinin adı verilmeden, gerektiğinde kullanılmak üzere yazılmış olabilir. Çünkü ayinleri gerçekleştiren ve büyülü sözleri okuyan ^{MUNUS}ŠU.GI, ritüel sahibinin adını söylemektir⁶. İmparatorluğun sonuna tarihlenen örneklerde bir Hitit kralı (II. Šuppiluliuma) ritüelin sahibi olarak ortaya çıktığından bu son nüshaların belirli bir *hasta* için yeniden düzenlendiği anlaşılmaktadır (Miller, 2004: 505-506 ve dn. 919)⁷.

Ritüel sahibi olarak II. Šuppiluliuma'nın adının geçtiği metinler şunlardır:

- (CTH 780.III.A = ChS I/5 Nr. 25): KUB 41.21 ve duplikat metinler (aşağıda ChS I/5 Nr. 26 ve 27) Öy. I 1'-16'; Ay. IV 2'-18' (Haas & Thiel, 1978: 276-279; Haas & Wegner, 1988: 161-164):

x+1 [ ]x

2' [ ]x

---

bir jargon konuşan 'istidacı' oldukları izlenimini veriyor. Kullandıkları dil kaba avam diliydi ve sözcük dağarcığına halk dilinden ve Luvice'den çok sayıda sözcük alınmıştı." (Ünal, 2018: 890).

⁶ Örnek olarak: KBo 12.85++ III 33': *nu-kán* EN SISKUR ŠUM-ŠU *te-ez-zi*: "ve (büyücü=^{MUNUS}ŠU.GI) ritüel sahibini (yani) onun adını söyler". Ayrıca, KBo 12.85++ I 25; KUB 41.19 I 10' (Miller, 2004: 505 dn. 919). Metinler için bk. Haas & Wegner, 1988: 103, 126, 139.

⁷ "Reçete" olarak adlandırılan ritüel metinler ihtiyaç duyulduğunda depodan çıkarılarak yüzyıllar boyunca tekrar tekrar kullanıldılar. Allaiturahhi'den çok sonra yaşamış olan II. Šuppiluliuma'nın adını içeren söz konusu ritüel metinler; ya onun (Allaiturahhi'nin) geleneğine göre II. Šuppiluliuma için düzenlenmiştir ya da kralın adı, güya yazarı Allaiturahhi olan mevcut bir metne eklenmiştir (Marcuson & Hout, 2015: 167 ve dn. 52).

3' [*haw*]atanniš [ekmeği]⁸
4' [*š*]arkiiuwar
5' Tanrı [dil]ini
6' Tanrı[lar]

7' Onları temizleyin (arındırın), Šuppiluliuma'nın vü[cut uzuvlarını]:

8' Biri onun kafasından saçı[(nı alır)]sa
9' Biri onun ağızından tükürük [(alır)]sa
10' Biri onun gözlerinin algı[(lamasını alır)]sa
11' Biri onun saçlarının [(kirini al)ır]sa

12' Biri onun vücut uzuvlarının terini [(alır)]sa
13' Biri onun ellerinin (ve) ayaklarının kirini [alır]sa
14' Biri onun paltosu[(nun)] kıvrımı[nı alır]sa
15' Biri onun masasının kâsesinde kalan yemeğini a[lır]sa
16' Biri onun araba t[eke]rinin çamurunu al[ır]sa

---

⁸ NINDA*hawatanniš*: “Koyun biçimli ekmeğ”. Luvice *hawi-* “koyun” kelimesinden türetilmiştir. Ritüellerde kullanılan bir ekmeğ türüdür (Karağuz, 2006: 38; Puhvel, 1991: 279-280).

17' Eğer ona [ ] ve o evde,

18' Ev [ ] (onları?) yakma [ ]

19' [ ] değil [ ]

20' [ ]

Ay. IV 2'-18':

2' [ ] konuşur.

3' [ ] Šuppiluliuma'[ya]

4' kara b[üyü, kirli]lik (ve) kan, onun bedeninden

5' içeri (girer), sonra [ ], vekil heykellerin yanında dururlar.

6' kral, [tanrının[huzurun[da arınmı]ş olsun.

7'-8' Bak, malt [ ] nasıl filizlenmezse,

8' krala büyü (ve)

9' kirlilik, onun bedenine aynı şekilde ulaşmasın.

10' Sonra bir ip [ ]

11' keser ve (şöyle) söyler [x]:

12' "Bu ipi nasıl

13' kestiysem, kralın büyü (ve) ki[liliği de]

14' aynı şekilde kesilmiş (def edilmiş) olsun[.]”

15' ve ayrıca onun bedenine u[laş]masın.

16' Allaiturahhi'nin (büyü yaparken sarf ettiği) sözleri.

17' Gerekli (ritüel) malzemenin hazırlığı

18' ayrı bir tablet(in konusudur).

KUB 41.21 Öy. I 7'-16'. satırlar arasında (aşağıdaki duplikat metinlerle birlikte) ritüel sahibinin (II. Šuppiluliuma) adının görünmesinin ardından bir büyü formülü ortaya çıkmaktadır. Burada Hitit kralının bir şekilde art niyetli bir büyüye maruz kaldığı ifade edilmek istenmiş olabilir. Yukarıda söylendiği gibi Allaiturahhi bu ritüeli büyülenmiş bir insanı (*mān antuhšaš alwanzahhanza*) iyileştirmek için yapmaktadır (KUB 59.71 + CHDS 2.18 Öy. I 1-3). Bu formül (KUB 41.21 Öy. I 7'-16') Mezopotamya-Akad büyü geleneklerinin Hititler'i de etkilemiş olduğunun ve bu etkinin de Hurriler aracılığıyla meydana geldiğinin kanıtı olarak değerlendirilmektedir. Çünkü Maqlu'nun büyü serisinin⁹ aşağıdaki bölümünde neredeyse kelimesi kelimesine görülmektedir (Haas & Thiel, 1978: 48):

---

⁹ "Maqlu serisi, büyücülükle mücadele ile ilgili Mezopotamya metinlerinin en uzun ve en önemlisidir. Ayin, kötü büyü ve etkilerine karşı koymak ve ortadan kaldırmak, hastayı korumak ve kötülükten sorumlu olanları cezalandırmak ve etkisiz hale getirmek için

Tablet I 131-134 (Tercüme için Haas & Thiel, 1978: 48. Trans. ve terc. için Abusch, 2016: 291):

“Figürler benim figürüme uygun hazırlandığından, şeklimi gösterdiklerinden, tükürüğümü aldılar, saçımı çektiler, elbise kıvrımını kestiler, ayaklarımın (üzerinden geçtiği) yeri çektiler. Tanrı Girra, savaştı, onların büyüsünü çöz.”

Saç, tırnak ve idrar gibi maddeler kişilik özelliklerinin taşıyıcısı olarak kabul edilmektedir. Boğazköy’den bir Akad ritüelinde kilden bir vekil heykelciğin yapımında bu türlü nesnelere kullanılmıştır (Haas & Thiel, 1978: 48):

(CTH 811.A): KUB 29.58+ I 10-13 (Terc. için Haas & Thiel, 1978: 48. Trans. ve terc. için Bácskay, 2018: 165, 171):

“Vekil bir figür (yapmak için): Namtar iblisi tarafından ele geçirilen adamın idrarını, koltuk altından (alınan) kılı, göğsünden (alınan) kılı ve tırnak parçalarını o kil ile karıştırıp bir vekil heykelcik yap.”

Yukarıdaki motif Boğazköy’den gelen Kenan kökenli Elkunirša ve Ašertu mitine ait kırık bir parçada da kısmen görülmektedir. Burada bir kimsenin *kafasının saçının alınmasından, gözlerinin görüşünün alınmasından, kulaklarının işitmesinin alınmasından ve vücudundan* söz edilmektedir¹⁰. Allaiturahhi’nin memleketi Mukış (Kuzey Suriye)

---

tasarlanmıştır.” Orta Asur Çağı’nın sonuna tarihli bazı ilk örnekleri olmakla birlikte bu büyü serisi aslen MÖ 1. binin erken safhalarında yaratılmış olmalıdır (Abusch, 2016: XIV, XV).

¹⁰ Haas & Thiel, 1978: 48, dn. 128’de bu metin KUB 36.35 IV 14’-19’ ve Duplikat KUB 36.36 olarak verilmiştir. Bununla birlikte CTH’de KUB 36.35 (CTH 342.1.1.A), Elkunirša ve Ašertu mitine ait görülürken, KUB 36.36 (CTH 781.2) ise Allaiturahhi ritüeline ait görülmektedir. Haas & Thiel, 1978: 48, dn. 128’de verilen transkripsiyon şöyledir: KUB 36.35 (Duplikat 36.36) IV:

14’ (SAG.DU-z)[a te-e-da (Dupl. -ta)-na-an [

olduğuna göre bu motifin Hurriler vasıtasıyla Mezopotamya'dan alınıp Kuzey Suriye üzerinden Anadolu'ya ulaştığı iddia edilebilir (Haas & Thiel, 1978: 48). Metnin yine çok kırık kısımları Tanrı Baal'ın ritüel arınmasının yanı sıra, penisi, tendonları ve kasları da dahil olmak üzere vücudunun çeşitli bölümlerinin tedavisini tartışır (Beckman, 2003: 149).

KUB 41.21 Öy. I 17'-21'. satırlar arasında, kralın bedeninden ve eşyalarından parçaları alan şahıs, büyü kullanarak (yakma?) ona zarar vermek için, aldıklarını başka bir yere (bir ev?) götürmüş gibidir (Ünal, 2018: 900). Bu, Hitit kanunlarında yer alan kara büyü'nün cezasıyla ilgili hükmü hatırlatmaktadır (Reyhan, 2003: 111):

(§44B) “Eğer herhangi biri, bir insanı (kutsal manada) temizlerse, kurban maddelerinin arta kalan malzemelerini ölü yakma yerine götürsün. (Böyle yapılmayıp) kimin evine ya da tarlasına götürür[se], bu bir büyüdür. [Kralın mahkemesi](nin çözmesi gereken bir konudur)” (Karağuz, 2018: 76).

KUB 41.21 Ay. IV 7'-15' arasında Hitit ritüellerinde sık sık karşımıza çıkan benzetme yöntemi uygulanmıştır (Bu yöntem için Reyhan, 2003: 118). Bu yöntem zaman zaman sözle zaman zaman da eylemle benzer benzeri yaratır ilkesi gereğince istenileni elde etmek amacıyla kullanılır. Bu metinde hem söz hem de eylem kullanılmıştır. Doğada gözlemlenen olaylar büyü'lü olduğu düşünülen sözler ve hareket yoluyla istenmeyen olayla benzeştirilir ve onun uzaklaştırılması amaçlanır.

15' [IŠ-TU IGI^{HLA}-ŠU]-ši-kán ú-wa-tar da-a-aš [

16' [(IŠ-TU GEŠTU^H)^{LA}-ŠU-ši-kán] iš-ta-ma-aš-šu-wa-ar da-a-[aš]

17']x-ma-al-li da-a-aš IŠ-T[U

18'] mi-iš-ti-in p[u- (Dupl. IV 6')]x mi-eš-te-en p[u-

19' IŠ-T[U NI.TE-ŠU-š[i-kán

Bir arınma ritüeli aslen üç temel gruptan oluşmaktadır (Haas & Thiel, 1978: 7-8):

- a. Ritüel malzemesinin hazırlanması, bir araya getirilmesi: (Hititçe *hand(u)war*) (bazen başka bir tablette verilmiş olabilir),
- b. Temizlenme ayini (çeşitli büyü eylemleri) ve
- c. Sözlü büyüler: (Hititçe *utar/uddar*, *hukmai-*, Hurri dilinde *tiwe/tiwena*).

a maddesi yukarıda tercümesi verilen metinde (KUB 41.21) Öy. I 17'-18'. satırlar arasında ifade edilmiştir (*ŠU-TUM ha-an-da-u-wa-ar ha-an-te-i TUP-PU: Gerekli ritüel malzemenin hazırlığı ayrı bir tabletin konusudur*). Arınma ritüellerinde a ve b hep Hititçe nakledilmiştir. c yani sözlü büyüler ise Hurri dilinde, ara sıra da bir tercümeyle verilmiş ve bazen sadece Hititçe tercümesiyle nakledilmiştir. Allaiturahhi ritüellerinin son döneme tarihlenen örneklerinde sadece Hititçe kullanılmıştır.

- (CTH 780.III.B = ChS I/5 Nr. 26): KBo 2.32 ve duplikat metinler Öy. I 1'-10' (Haas & Thiel, 1978: 284-285; Haas & Wegner, 1988: 166-167):

1' [(Šuppiluliuma'nın v)ücut uzuvlarını] temiz[(leyin)].

2' [(Biri onun kafasından saçı)nı]

3' alırsa. [(Biri onun ağzından tükürük)]

4' alırsa. [(Biri onun gözlerinin algılamasını)]

5' alırsa. [(Biri onun saçlarının kirini alır)]sa

6' [(Biri)] onun vücut uzuv[(larının terini alır)]sa

7' [(Biri)] onun ellerinin (ve) ayakla[(rının kirini) alır]sa

8' Bi[(ri)] onun paltosunun [(kıvrımını) alır]sa

9' [(Biri)] onun masasının ka[(sesinde kalan yemeğini a)lır]sa

10' (Biri) onun arabasının tekerinin [(çamurunu al)ır]sa

11' [(Eğ)e]r ona

Ay. IV 1-9:

1 İyiliği, hayatı, sağlı[ğ] [ ]

2 Uzun yıllar, soyluluk [ ]

3 Kuvvetli silahlar, sevgi [ ]

4 Ana Tanrıça alır [ ]

---

5 kuvvet [ ]

6 Yıldan yıla büyüsün [ ]

7 Sığır, koyun, [ ]

---

8 Ülkenin [ ]

9 [Do]st[luk [ ]

KBo 2.32 Öy. I 1'-10', yukarıda tercümesi yapılan KUB 41.21 Öy. I 7'-16'nın bir tekrarıdır ve aşağıdaki VBot 132 Öy. II 9'-15'e çok benzemektedir. Okunabildiği kadarıyla Ay. IV 1-9 ise ritüelin sonu

olmalıdır ve burada ritüel sahibi için esenlikler ve belki de ülkesi için bolluk ve bereket dilenmektedir.

- (CTH 780.III.C = ChS I/5 Nr. 27): VBoT 132, duplikat ve paralel metinler Öy. II 1-16, Ay. III 1'-15' (Haas & Thiel, 1978: 280-283; Haas & Wegner, 1988: 169-170):

1' [odunlaşmış bir adamı] odundan

2' bıraktılar. Bağlanmış (bir adamı) bağından

3' çözdük. Kapıda büyülenmiş (bir adamı büyüünden çözdük).

---

büyü	4'	ritü]el [sahibinin] suçu/kabahati,
	5'	] saçlarını?
	6'	ritüel [sahi]binin suçu/kabahati
	7'	] yakaladı
	8'	]

9-10' [Ritüel sahibinin] vücut uzuvlarını [(temizleyin)]. [(Biri)] onun kafasından [(saçı)nı alırsa)], Biri onun ağzından

11' t[(ükürü)]k alır[(sa)]. Biri [(onun gözlerinin)] algılamasını

12' [(alır)]. [(Biri)] onun [(saçının)] kirini alı[(rsa)].

13' [(Biri onun vücut uzuvlarının terin)]i alırsa. Biri onun elin[(in)]

14' [(ayaklarının kirini) alırsa]. Biri onun kabını,

15' [(masasının kâsesinde kalan yemeğini al)ırsa. (Biri) (onun a)]rabasının tekerinin [(çamurunu)]

16' [(al)ırsa]

Ay. III 1'-15':

1' bu]uns[un]

2']bulunsun

3'] aynı şekilde alır.

4'] Tanrı Undurupa'nın [heyk]eli

5'] ritüel [sah]ibi

6'] ... hepsinin

7'] bira, şarap, tatlı süt

8'] yesinler

9'] üstün/güçlü

10']

11'] tutsun.

12'] meşaleleri

13' [alsınlar] kazmaları alsınlar,

14' al]sınlar,

15'] ve onları

Tercümesi verilen bu son metinde (VBoT 132) korunan kısımlarda her ne kadar II. Šuppiluliuma'nın adı görülme de son Hitit kralı için hazırlanmış olduğu duplikat metinler aracılığıyla anlaşılmaktadır.

Öy. II 1'-3'te bir insanın büyüyle bağlanmış (büyülenmiş) olduğuna dair bir büyü formülü dile getirilmektedir. Burada bağlama kara büyü, çözme ise beyaz (ak) büyü uygulamasını düşündürmektedir:

1' [odunlaşmış bir adamı] odundan

2' bıraktılar. Bağlanmış (bir adamı) bağından

3' çözdük. Kapıda büyülenmiş (bir adamı büyüünden çözdük).

GIŠ-*ruwai*- “odunlaşmak”, Hititçe okunuşu *tar(u)wai*-, *taru*- “ağaç, kereste”den türetilmiştir. *tar(u)wai* ve peşinden gelen (2. satır) *išhiya*- “bağlamak” fiilleri, büyü ritüelleri ile ilişkili olan anlamsal bir alanı, belki de büyü kullanılarak bir insanın etki altına alınmasını ifade ediyordu; ancak “odunlaşmak/ahşaplaşmak” yerine bu anlam alanını açığa vuran daha açık bir tercüme yapmak, başka metinlerde de görülmesine rağmen yapılamamıştır (Haas & Thiel, 1978: 41-43).

Benzer ifadeler Allaiturahhi'nin ritüellerinde (seri eser altıncı tablet) ve başka bir ritüel uygulayıcısı Kizzuwatnalı kadın Šalašu'nun büyü ritüellerinde de görülmektedir:

(CTH 780.II.Tf06.A = ChS I/5 Nr. 19): KBo 12.85+VBoT 120+KUB 27.29 Öy. I 30-32 (Haas & Thiel, 1978: 134-135; Haas & Wegner, 1988: 127. Allaiturahhi'nin ritüeli = seri eser altıncı tablet):

30 Bu günde: O zaman bir “odunlaşmış” odundan bırakırlar,

31 bağlanmış/zincirlenmiş (birini) [bağın]dan çözdük.

32 Kapıda, büyülenmiş [bir insan]ı büyüünden çözdük.

(CTH 780.II.Tf06.A = ChS I/5 Nr. 19): KBo 12.85+VBoT 120+KUB 27.29 Ay. III 21-27 (Haas & Thiel, 1978: 144-145; Haas & Wegner, 1988: 138. Allaiturahhi'nin ritüeli = seri eser altıncı tablet):

21 [odunlaşmış odundan]

22 [b(ıraktılar b)ağlanmış bağından]

23 [(çözdük. Kapıda) çözdüm].

24 odunlaşmış [adamı] odun[(dan)]

25 bıra[ktıl]ar. Bağlanmış bağından

26 çözdük. Kapıda büyüleneni

27 büyüünden çözdük.

Kizzuwatnalı kadın (^{MUNUS}ŠU.GI) Šalašu'nun büyü ritüelinde, Ninive kenti ve tanrıça Ša(w)uşka'nın dahil olduğu Hurrice-Hititçe çift dilli mitolojik bir bölümde şu satırlar okunmaktadır:

(CTH 788.1.A = ChS I/5 Nr. 40): KBo 19.145 Ay. 38'-43' (Haas & Thiel, 1978: 302-305; Haas & Wegner, 1988: 214-215):

38' ... Ritüel sahibinin evinden

39' geldik. Bağlanmış

40' çözdük. Odunlaşmış adamı serbest bıraktık.

41' Kapıda, büyülenmiş bir kadını

42' çözdüm. Kapıda, büyülenmiş

43' bir adamı çözdüm. "Gideceksiniz"

44' o zaman kapıya gidin ve bir sığırın *šuwantiyasını*¹¹

45' alın. Hemen bağlanmış

46' çözün. Odunlaşmış adamı odundan

47' bırakın. Kapıda,

48' büyülenmiş kadını çözün.

49' [kapıda büyü]lenmiş adamı

50' serbest [bırak]ın!"

Allaiturahhi'nin seri eser altıncı tabletinden ve Šalašu'nun büyü ritüelinden yapılan bu tercümelemin VBoT 132 Öy. II 1'-3' ile bağlantısı açıktır: Ritüel uygulayıcısı, büyülenmiş kişinin "çözöldüğünü", kara büyüden bir şekilde kurtarıldığını sözlerle ifade etmektedir. Bu aşamada Šalašu'nun yürüttüğü ayine tekrar bakılacak olursa, yaşlı kadın başka kimseleri de çözümü nihai olarak gerçekleştirmekle görevlendirmektedir. Ritüel sahibinin suçü veya kabahatinden söz edilen kırık bir kısımdan sonra (VBoT 132 4'-8'), ilk iki metinde (yukarıda tercümesi yapılan CTH 780.III.A = ChS I/5 Nr. 25: KUB 41.21 ve CTH 780.III.B = ChS I/5 Nr. 26: KBo 2.32) benzer şekilde görölen muhtemel bir kara büyü hadisesi okunmaktadır (bir şahsa ait beden parçaları ve eşyaların alınması).

VBoT 132 Öy. II 4' ve 6'. satırlarda son derece kırık bir kısımda iki defa "ritüel/kurban sahibinin suçü/kabahati" ifadesi okunmaktadır (EN SISKUR *haratar*). *haratar* kelimesi, "suç, suçluluk, cürüm, kabahat" anlamlarına gelmektedir (Ünal, 2016: 161). Aynı kelime özellikle Hitit kanunlarında ve büyü ritüellerinde görölmektedir (Puhvel, 1991: 140-141). Kanunlarda bir eylem anlatıldıktan sonra "suç değildir" (ÜL *haratar*) ifadesi karşımıza çıkar (§190, 191, 194, 197, 199, 200A)

¹¹ *šuwanti-šuwantiya-*: "sığır veya sığır ahırının bir parçası" (Ünal, 2016: 496).

(Puhvel, 1991: 141. Kanunlar için Karauğuz, 2018: 99-100). Kizzuwatnalı ^{MUNUS}ŠU.GI Maštikka'nın cinayet işleyen bir kimseyi arındırmak için yaptığı bir ritüelinde şöyle kullanılmaktadır:

(CTH 404.3.A₂): KBo 53.29; (CTH 404.3.B₂): KBo 43.319; (CTH 404.3.C₂): KBo 12.107 Öy. I 6'-9' (Tercümede Reyhan, 2002: 149-154 kullanılmıştır. Ayr. Miller, 2004: 133-142. Metin adresleri için bk. Miller, 2004: 133¹²).

6' kurban sahibinin, suçunu (*waštul*), kızgınlığı[nı] (*haratnaš*)¹³

7' gözyaşını vekil, baş[ka tarafa

8' götürsün. Ben onu pu[-] yünü [

9' sonra o temizlenmiş olsun x[

13' kanı, gözyaşını, öfkeyi (*haratnaš*) oraya al[(dım)

14' bundan sonra bu kurban sahibini kan, gözyaşı, [(öfke) (*haratnanza*)

15' hastalık bulmasın

[20' İşte baba tanrılar telafi etti [ ] öfkenin (*haratnaš*)

---

¹² Košak, 2021.

¹³ Reyhan, 2002: 149 ve devamında “öfke, kızgınlık” olarak tercüme edilen *haratar* kelimesi Miller, 2004: 136-137'de “suç, rezalet” (offence, scandal) olarak tercüme edilmiştir.

21' böylece onlar kurban sahibini temizlemiş olsunlar. Güneş Tanrısı, fırtına tanrısı onu temi[zlemiş

22' olsunlar. Ay tanrısı, tanrıça İşhara onu temizle[miş olsunlar

23' tanrıça Hepat ve de tanrı Muřuni onu temizlemiş o[lsunlar

---

24' onlar temiz olsunlar....

Mařtikka'nın ritüeli tıpkı Allaturahhi de olduğu gibi ritüel sahibinin suçundan (*haratar*) bahsettikten sonra onun birtakım büyü eylemlerinin ardından *temizlenmiş* olmasını dilmektedir.

VBoT 132 Ay. III 1'-15'te (yine çok kırık) ise ayinde kullanılan malzemeler ve onların nasıl kullanıldığı anlatılmış olmalıdır.

Yukarıdakilere ek olarak son derece kırık bir şekilde günümüze ulaşan başka bir metin de yine II. Šuppiluliuma dönemine tarihlenmektedir:

- (CTH 126.6): KUB 51.81 Öy. 1'-13', Ay. 3'-8' (Özcan, 2016: 393-395):

Öy.[?]

x+1 [ ] x x [

2' [Šupp[iluliuma

3' [r]ahip [

4' [ ] tanrı x [ ] Hatti şehri [

5' [ ] ve Hatti Şehrinde onları [

6' [ ] ve onları [

7' [ ] ve onlar/kendileri [

- 8' [ ] *paššariyar*
9' [ ] tanrıça Allani tanrı [x] e [
10' [ ] lanetlerler [
11' [ ] ileriye [
12' [ ] ülkesi halkı [
13' [ ] olsun! [
14' [
15' [
Ay.[?]:
x+1 [ ]x x[ ]x x[
2' [ ]x[ ]xx[ ]xxx[
3' [ ] 1 koyun [
4' [ ] bütün vücut [
5' [ ] ellerin lanetledi [
6' [ ] hakir görürler. Tanrılar [
7' [ ] getirsinler

8' [ ] Matiel[la] halkı

Son derece kırık olan bu belgede önemli noktalardan biri tanrıça Allani'nin görülmesidir. Allani, Yerin Güneş Tanrıçası ve Yerin Sahibi olarak bilinmektedir. II. Šuppiluliuma, ölü kültürünün öne çıktığı bir dönem olarak bilinmektedir. Yukarıda tercümesi verilen bu metin belki

de ölü kültü ile ilgili bir metindir ya da bir ritüel söz konusudur (Özcan, 2016: 393-395).

Değerlendirme ve Sonuç

Anlaşıldığı kadarıyla Allaiturahhi'nin ritüelleri, kara büyü sebebi ile II. Šuppiluliuma'nın, arındırılması/tedavisi için kullanılmıştır. Kralın beden ve eşyalarından parçaların alınması, hatta onun görme yetisinin dahi alındığının iddiası aslında hastalığın/musibetin olası kaynaklarını üstü örtülü bir biçimde ifade etmektedir. Bütün arındırma işleminin “*Allaiturahhi'nin (büyü yaparken sarf ettiği) sözleri*” olduğu açıkça ifade edilmiş ve ayin için “*gerekli malzemelerin de başka bir tabletin konusu*” olduğu eklenmiştir (KUB 41.21 Ay. IV 16'-18').

Hitit kralının arındırılması için Mukişli Kadın Allaiturahhi'nin ritüellerinin tercih edilmesinin sebebi, Hitit dünyasında, diğer bazılarıyla birlikte onun ritüellerinin bir tür karşı büyü olmasında aranabilir. Bu türlü ritüeller, kara büyü (*alwazantar/UH₇*) yoluyla bir kötülük veya hastalığın etkisi altına sokulan kişinin veya topluluğun mustarip oldukları sıkıntıdan, yine büyü kullanılarak kurtarılmasını amaçlamaktadır; bunlar kraliyet ailesi için de uygulanabilmektedirler (Trémouille, 2004: 162-164; Kıymet, 2017: 403 vd; Çilingir Cesur, 2020: 185). İnsanın ne türlü bir dertten rahatsız olduğu açık açık söylenese de onun iyileştirilmesi gereken bir durumda oluşu, Allaiturahhi'nin örneğinde olduğu gibi daha en başından kabul edilmektedir (Yukarıda: KUB 59.71 + CHDS 2.18 Öy. I 1-3). Bu türlü ritüeller sadece Allaiturahhi'ye ait olmamakla birlikte kişinin üzerindeki büyüün çözülmesi konusunu çok etkileyici bir şekilde ifade edişi (Allaiturahhi ritüellerinin büyü çöme formülleri için Haas & Thiel, 1978: 44-46) açısından onun ritüelinin biraz daha öne çıktığı söylenebilir: Örnek olarak Yaşlı Kadın, “*büyüyü yapan insanın, büyüü bir sütun gibi inşa ettiğini ve bir sicimi ördüğü gibi ördüğünü*” söyledikten sonra, “*ona karşı koyduğunu, büyüü sözlerini bir sütun gibi yıktığını ve bir sicimi çözdüğü gibi çözdüğünü*”, söylemektedir

(Engelhard, 1970: 70; Haas & Wegner, 1988: 192; Haas, 1994: 890; Reyhan, 2002: 5; Kıymet, 2017: 406). Ayrıca çeşitli malzemelerle hastayı “silmek” (*anš-*), “almak/kaldırmak/uzaklaştırmak” (*arha da-*), büyüü çözme formülleri olarak kullanılmaktadır (Haas & Thiel, 1978: 44-46).

Çevirisi yapılan metinlerden hareketle (KUB 51.81 hariç) ve fazlasıyla eksik oluşu nedeniyle belirli bir düzen oluşturmayacak şekilde, Allaiturahhi'nin II. Šuppiluliuma için düzenlenen ritüelinin ana hatlarını şu şekilde düşünmek mümkündür:

- Büyülediği tespit edilen bir insanın büyüden kurtarılması
- Ritüel/kurban sahibinin (Šuppiluliuma) suçlu/kabahatli oluşu
- II. Šuppiluliuma'nın kara büyüye maruz kalışının ifadesi (bedeninden ve eşyalarından parçalar alınması)
- Bedeninden ve eşyalarından alınan parçaların kara büyü amacıyla başka yere götürülmesi
- Kara büyü, kirlilik ve kanın kralın bedenine girmesi ve onların vekil heykellerin yanında durması (belki de birer taşıyıcı olarak düşünülen heykeller kırılacak ve böylece kötülük yok edilecektir).
- Böylece kralın tanrının huzurunda arınmış olacağı
- Benzetme büyüleri
- Birtakım büyü malzemeleri ile arındırma eylemi
- Kral ve ülkesi için iyi dilekler
- Yapılacak başka ritüeller için gerekli malzemelerin başka bir tablette sıralandığı bilgisi.

II. Šuppiluliuma için neden böyle bir arındırma ayinine gerek duyulduğu, döneminin istikrarsız geçen yıllarında aranmalıdır; bu sebeple Hitit Devleti'nin bu son aşamasında meydana gelen olayları kısaca gözden geçirmek gereklidir:

Son Hitit kralı II. Šuppiluliuma'nın dönemi Hitit Devleti'nin çöküşe sürüklendiği dönem olarak bilinmektedir. III. Arnuwanda'dan devraldığı krallık, geri dönüşü olmayan bir yıkımın eşliğine gelmiştir. Belirtileri belki de daha önce başlamıştır. Her şeyden önce III. Murşili ile amcası III. Hattuşili arasındaki iç savaş, sonuçları sonraki dönemlerde daha fazla hissedilen onarılması zor yaralar açmıştır. IV. Tuthaliya'nın Asur karşısındaki başarısızlığı, vasallar üzerindeki egemenliğin gevşemesi ve kraliyet otoritesinin sarsılmasıyla sonuçlanmış olmalıdır.

II. Šuppiluliuma savunmasında III. Arnuwanda'nın bir çocuğu olmamasını ve Tuthaliya'nın genç yaşta başka oğlunun bulunmayışını, tahta geçişi için gerekçe göstermiştir. Bununla birlikte böyle bir savunmaya ihtiyaç duymuş olması dahi, III. Arnuwanda döneminin istikrarsız geçen bir dönem olduğunu açığa vuruyor gibidir. Kargamış kralı Talmi-Teşup ile yaptığı anlaşmada Hatti halkının sadakatsizliğinden yakınmakta, Kargamış'ın desteğini aramakta, Mısır'la dost olduklarını ifade etmekte ve nesline bağlılık talep etmektedir. Hitit kralı, tahta çıkışını bir şekilde meşru gösterme çabasıdadır (Özcan, 2014: 203-209).

Bu istikrarsız yıllara kuraklığın sebep olduğu kıtlık damga vurmuştur. Ugarit ve Kargamış'ın yanı sıra Hatti'de de yiyecek sıkıntısı vardır. Ugarit ve Boğazköy metinlerinin yanı sıra Mısır kayıtları Hititler'in bol miktarda tahıla ihtiyaç duyduklarını kanıtlamaktadır. Tahıl yüklü gemiler ve Ura liman kentinin önemi belgelerde dikkati çekmektedir. Hitit krallığının sonuna doğru su yapılarının artması bir kuraklığa işaret etmektedir ve Hattuša'da imparatorluğun son evresinde

inşa edilen silolar da belki de Hatti'ye getirilen tahılla ilgilidir (Özcan, 2014: 210-220).

Getirilen tahılın başkentte bir salgına yol açmış olabileceği iddiası da söz konusudur. Hattuša'nın tahıl silolarının incelenmesi, bunların her zaman parazitlerden arındırıldığını göstermektedir. Ancak kıtlık zamanında, gıda eksikliğini acilen gidermek gerektiğinden, tahılın hastalığa sebep olan kemirgen ve pirelerden yeterince arındırılmaması, bunun da bir salgına sebep olduğu düşünülmüştür; bu durum seçkinlerin kentten ayrılması ile sonuçlanmıştır (Bryce, 2020: 276-278).

Bu güçlüklerle karşın II. Šuppiluliuma'nın askeri anlamda bazı başarılar elde ettiği söylenmelidir. Alaşiya (Kıbrıs) seferi buna bir örnektir ve yürütülen deniz savaşları sonucu ve bir antlaşma ile Kıbrıs Hititler'e tabi kılınmıştır. Bu savaş aynı zamanda Tunç Çağı'nın sonunda Doğu Akdeniz'i kasıp kavuran Deniz Kavimleri'ni akla getirmektedir. Buna ek olarak Güneykale Hiyeroglif Yazıtı'ndan anlaşıldığına göre asıl hedefinin Tarhuntašša olduğu bir Batı Anadolu seferi yapılmıştır. Batı Anadolu seferine IV. Tuthaliya döneminde olduğu gibi Lukka da dâhildir. Güney Anadolu'da aranan Tarhuntašša, yukarıda sözü edilen ve tahılın getirildiği Ura gibi liman kentlerinin İç Anadolu ile bağlantısını sağlama almak açısından önemli bir konumda olduğundan bu seferin sebebini anlamak zor değildir. Ayrıca Tarhuntašša ile ilgili olarak geçmişten gelen sorunlar Güneykale yazıtına göre bu dönemde de devam etmektedir (Özcan, 2014: 220 vd).

Sorunların açık bir belirtisi II. Šuppiluliuma'nın hükümdarlığı dönemine ait belgeler arasında yer alan yüksek devlet görevlilerinin sadakati ile ilgili yemin metinleridir. Bunların artması iç güvenlik sorunlarını düşündürmektedir (De Martino, 2006: 73; Özcan, 2014: 17-18, 191-194, 247-251).

İstikrarsız ortamın başka bir kanıtı bu dönemin hiyeroglif yazıtlarının azlığı ve Hattuša ile sınırlı olmasıdır. IV. Tuthaliya

döneminde Luvi hiyeroglifleri içeren anıtların Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yer almasına rağmen II. Şuppiluliuma dönemine tarihlenen iki büyük hiyeroglif yazıtın (Güneykale Oda Yapısı ve Nişantaş Hiyeroglif Yazıtı) başkent Hattuşa'da yer alması anlamlıdır. Bu durum II. Şuppiluliuma döneminde Hitit Krallığı'nın Anadolu hâkimiyetinin çok güçlü olmadığı yönünde bir ipucu olarak kabul edilmiştir (Özcan, 2014: 246).

Hitit kralı, “*Hatti Ülkesi'nin üzerindeki kötülükler*”den (CTH 141- Alaşiya Antlaşması: KBo 12.39 Ay. I 15'), “*Hatti'nin sakinlerinin sadakatsiz oluşu*”ndan (CTH 122-Kargamış Kralı Talmi-Teşup İle Antlaşma: KBo 12.41 + KUB 26.33 + KBo 13.225 Ay. III 10'), “*O'na (III. Arnuwanda) karşı Hatti halkının şiddetli şikâyetleri*”nden (CTH 124.A-Bir Kâtibin (Tagi-Şarruma?) Bağlılık Yemini: KUB 26.32 Öy. I 14') söz ederek devletin içinde bulunduğu zor durumu ifade etmiştir (Özcan, 2014: 233).

Ülkesinin üzerinde kara bulutların dolaştığını gören II. Şuppiluliuma bunu gidermek ve ülkesini güvence altına almak adına yeri geldikçe Anadolu içine ve dışına seferler yapıyor (Batı ve Güney Anadolu-Kıbrıs), uluslararası antlaşmalara imza atıyor (Kargamış-Alaşiya), gıda sıkıntısını gidermeye çalışıyor ve devlet adamlarından bağlılık istiyordu. Bununla yetinmeyen Hitit kralı aynı zamanda çok sayıda tanrıya yalvarıp yakararak onların lütfunu kazanmaya çalışmış (ABoT 1 56-II. Şuppiluliuma'nın Talimatları) (Ünal, 2018: 890), Güneş Tanrısı ve Tanrıçası'nı adeta kendi koruyucusu gibi seçmiş ve onlara sığınmıştır (Özcan, 2014: 246-251; Özcan, 2016: 391 vd.).

II. Şuppiluliuma, atalarının ruhunu da yardıma çağırmış gibidir. Bu dönemde ölü kültürünün önem kazandığı arkeolojik bulgular ve çivi yazılı metinlerle anlaşılmaktadır. Güney Kale Oda Yapısı'nın atalar/ölü kültü ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ölü kültüne adanmış yapıların ihtiyaçlarının karşılanması gerekliliği, II. Şuppiluliuma'nın talimatlarının

yazdırmasının sebebini oluşturmaktadır. Böylece Hitit kralı atalarına (IV. Tuthaliya, III. Hattuşili) ve esasında kendisine bağlılık istemektedir (Özcan, 2014: 238-244; Özcan, 2016).

Hattuša'da Yukarı Şehir'de tapınaklar bölgesindeki yapılaşma artışı da ölü kültürünün öneminin artışı ile açıklanmaktadır. Ölü kültür çerçevesinde yapılacak ritüeller, ritüelleri yapacak kişiler, tapınaklar ve tapınakların ihtiyacı olan ritüel malzemelerinin üretimi için yeni işliklerin inşa edilmesi gerekli olmuştur (Özcan, 2014: 254-255; Özcan, 2016: 400-401). Bununla birlikte arkeolojik açıdan bakıldığında Yukarı Şehir'den, Nişantepe'ye kadar olan kısımdaki yeni yapıların ve tamiratların bitirilememesi ve II. Šuppiluliuma dönemi dini faaliyetlerinin IV. Tuthaliya dönemine göre sönük kalması, krallığın düşmanları karşısında düştüğü zor durum ile açıklanmıştır (Özcan, 2014: 246-247). Öte yandan yapılaşmadaki artışın tamamen propaganda ve külte dönük olduğu ve bunun da tarihte sık görüldüğü üzere imparatorlukların yıkılış çağına özgü ve adeta varlığını kanıtlama için girilmiş bir çaba olduğu yönünde bir yorum da söz konusudur (Ünal, 2018: 898)¹⁴.

II. Šuppiluliuma adeta yıkılışı gören ve devletini içine düştüğü durumdan kurtarmaya çalışan bir kral portresi çizmektedir. Yukarıda sıralanan zorluklara karşı giriştiği sürekli mücadele bir korku ve güvensizlik ortamında yapılmış gibidir. Sonu gelemeyen tehditler ve felaketler her hâlde kralı da büyük bir bunalımın eşiğine getirmiştir. Belli ki atalarının ruhlarına seslenmesi ve başta Güneş Tanrısı olmak üzere tanrılarına sığınması yeterli görülmemiş, üzerine yapılmış kötülüklerden kurtarılması ve ruhsal anlamda arındırılması gerektiği de düşünülmüştür. Şu tespit (Ünal, 2018: 900) önemlidir:

---

¹⁴ Benzer şekilde II. Šuppiluliuma'nın enerjisinin çoğunu, dini yapıların inşasına yönlendirmesinin, artan çaresizliğinin bir göstergesi olduğu belirtilmiştir (Collins, 2007: 73).

“... Aşırı korku, onu mistik inançların koynuna itmişti. Batıl inançları da çok kuvvetliydi. Saray içi entrikalara karşı korunmak için Hurrili büyücü kadın Allaiturahi'ye bir temizlik ayini yaptırmıştı. Anlaşılabilirdiği kadarıyla kötü niyetli bazı kimseler, pars pro toto esasına göre büyü yapıp onu saf dışı bırakmak istemişlerdir. Karşıtlarının niyetleri hakikaten çok kötüdür ve Hitit büyücülüğünde bu kadar geniş örnek toplanan başkaca bir yöntem yoktur ve kralın paranoyak derecesine gelmesini haklı gösterecek türdendir. Numuneleri toplamak uzun bir çalışma ve ispiyonculuk deneyimi gerektirecek türdendir. Başından bir tutam saç, ağzından tükürük, kulaklarından işitme gücü almışlar ve bunları büyücülük açısından uğursuz sayılan kirli bir yere götürmüşlerdir. Ayrıca bedeninden ter, el ve ayaklarından da numuneler alıp kirli yerlere koymuşlardır. Numuneler parşiya- giysilerinden, eteğinden (SISIKTUM/SISSIKTU), yemek masasından, kâse, yemek kalıntıları, arabasının tekerleğinden de alınmıştır. Daha fazla nesne sayılıyor ama metin burada kırılıyor. Devamında, ‘merasim beyi’ yerine bizzat kralın adını anan yerde kralın bedeni kötü büyü, kan lekesinden korunmakta, onun yerine tarpalli- denen temsili modeller kullanılmakta, kralın arınmış olarak tanrıların karşısına çıkması dileğinde bulunmaktadır. Arkasından malt hâline getirilmiş buğdayın filiz vermeyeceği, koparılmış zincirin işlevini yapamayacağı gibi çok sayıda analogi büyüğü gelmektedir. Oldukça kırık bir büyü metni de kralı koruma amaçlı yazdırılmış olabilir.”

Hitit Devleti'nin bu son aşamasına, Hatti halkının sadakatsizliği, Tarhuntaşşa ve Lukka sorunu, Alaşiya ve Deniz Kavimleri hadiseleri, kuraklık ve kıtlık meseleleri damga vurmuştur. Bu sorunlar beraberinde birtakım askeri-siyasi hamleleri, hiyeroglif metinlerinin başkent ile sınırlı oluşunu, yine başkentte yapılaşmanın sayısı ve mahiyetindeki değişimi, devlet adamlarının sadakati ile ilgili yemin metinlerinin artmasını, Hitit kralının nesline ve aslında kendisine bağlılığı ifade eden ölü kültüne önem verilmesini ve onun başta Güneş Tanrısı olmak üzere tanrılara sığınmasını getirmiştir. Devletin ve kralın esenliği için bunlar da yeterli görülmemiş, II. Šuppiluliuma'nın, Orta Krallık'tan beri bir kara büyü kovucu olarak bilinen Mukişli Kadın Allaiturahhi'nin kötülükleri def eden büyük ritüelleri ile arındırılmasına karar verilmiştir. Burada belki de

Hitit Devleti'nin karşı karşıya olduğu zorluk ve tehditler, kralın kara büyüye maruz kalması şeklinde sembolik olarak anlatılmak istenmiştir. Aslında iddia edildiği gibi kral büyülenmemiş, sadece onun ve dolayısıyla ülkenin başına çöken karanlık ifade edilerek (politik-askeri arka plan) bu ayin yoluyla kötülüğün def edilmesi yoluna gidilmiştir. Kralın (ve ülkenin) karşılaştığı musibet, “*kara büyü, kirlilik ve kanın kralın bedeninden içeri girmiş*” oluşu ile formüle edilmiştir (CTH 780.III.A: KUB 41.21 Ay. IV 3'-5': HUL-lu UH-tar pa-ap-ra-tar i-e-eš-šar NÍ.TE-ši an-da). Tehlike öyle büyüktür ki yapılan art niyetli büyü, eğer kırık kısımların (CTH 780.III.A: KUB 41.21 Öy. I 17'-21') izahı doğru ise kanunlara göre bir Hitit kralının mahkemesinde yargılanmayı dahi gerektirmektedir. II. Šuppiluliuma'nın arındırılması için neden özellikle Allaiturahhi'nin seçildiği konusunda kesin bir yorum yapılamasa da bunda büyü ritüellerinin icrasında sarf ettiği büyü çözme sözleri ve kötülüğü uzaklaştırıcı büyü eylemleri etkili olmuş olabilir.

Bilgi Notu

Makale, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Kaynakça

- Abusch, T. (2016). *The Magical Ceremony Maqlû: A critical edition*. Boston.
- Bácskay, A. (2018). *Therapeutic prescriptions against fever in ancient Mesopotamia*. Ugarit-Verlag.
- Beckman, G. (2003). Hittite Canonical Compositions - Myths: Elkunirša ve Ašertu. Hallo W. W. (ed.), *The Context of Scripture, Vol. I, Canonical Compositions from the Biblical World*, Leiden – New York – Köln, 149 (Nr. 1.55).
- Bryce, T. (2020). *Hititler - Anadolu savaşçıları*. Kronik Kitap.

- Collins, B. J. (2007). *The Hittites and their world*. SBL Press.
- Çilingir Cesur, S. (2019). Eşyanın cinsiyeti: Hitit ritüellerinde kadın. *TÜBA-AR*, (24), 73-89.
- Çilingir Cesur, S. (2020). *Hititlerde ritüel ve büyü*. Vakıf Bank Kültür Yayınları.
- De Martino, S. (2006). *Hititler*. (Çev: E. Özbayoğlu), Dost Kitabevi.
- Engelhard, D. H. (1970). *Hittite magical practises - An analysis*. (Doktora Tezi). Brandeis University The Faculty of the Graduate School of Arts and Science.
- Haas, V. & Thiel, H. J. (1978). *Die Beschwörungsrituale der Allaiturah(h)i und verwandte Texte*. AOAT 31, Hurritologische Studien 2, Neukirchen.
- Haas, V. & Wegner, I. (1988). *Die Rituale der Beschwörerinnen* *SALŠU.GI*. (ChS 1/5), Multigrafica Ed.
- Haas, V. (1994). *Geschichte der hethitischen Religion*. (HdO), Brill.
- Karauğuz, G. (2006). *Hititler Dönemi'nde Anadolu'da ekmek*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Karauğuz, G. (2018). *Hitit yasaları*. Çizgi Kitabevi.
- Kıymet, K. (2017). Hititler'de karşı büyü. N. Uyanık, U. D. Aşçı, M. Uygun, M. Zenginbaş, M. Aşçı (Ed.), *3rd International Conference On The Changing World And Social Research Icwsr 2017, Rome-ITALY, 08-10 August 2017, Proceedings Book* içinde (400-412. ss.).
- Košak, S. (2021, Haziran 13). CTH. https://www.hethport.uni-wuerzburg.de/hetkonk/hetkonk_abfrage.php?c=404.
- Marcuson, H. & Hout, Th. van den. (2015). Memorization and Hittite ritual: New perspectives on the transmission of Hittite ritual texts. *JANER* (15), 143-168.

Marcuson, H. (2016). *Word of the old women: Studies in female ritual practice in Hittite Anatolia*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Chicago: The University of Chicago.

Miller, J. L. (2004). *Studies in the origins, development and interpretation of the Kizzuwatna rituals*. (StBoT 46), Otto Harrassowitz Verlag.

Miller, J. L. (2005). Von Syrien durch Kizzuwatna nach Hatti: Die Rituale der Allaituraḫhi und Giziya. Prechel D. (Ed.), *Motivation und Mechanismen des Kulturkontaktes in der späten Bronzezeit*, (Eothen 13) Firenze, 129-144.

Özcan, A. (2014). *IV. Tuthaliya Dönemi ve sonrası Hitit Krallığı'nda siyasal, ekonomik ve sosyal gelişmeler*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özcan, A. (2016). II. Šuppiluliuma'nın dini faaliyetleri hakkında notlar. S. Erkut, Ö. Sir Gavaz (Ed.), *AN.TAH.ŠUM^{SAR} "ÇİĞDEM" – Eski Anadolu Araştırmalarına ve Hititlere Adanmış Bir Hayat / Studies in Honour of Ahmet Ünal = Ahmet Ünal Armağanı* içinde (389-404. ss.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Parmegiani, N. (2005). *Konkordanzen*. (ChS I/10), Roma.

Puhvel, J. (1991). *Hittite etymological dictionary - Vol. 3: Words beginning with H*. De Gruyter Mouton.

Reyhan, E. (2002). *Hitit kaynaklarında Kizzuwatna'lı kadın Maštigga'ya ait ritüel metinler*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Reyhan, E. (2003). Hitit büyü ritüellerinin uygulama şekilleri üzerine bir inceleme. *Anadolu Arşivleri/Arhivum Anatolicum*, 6(2), 111-142.

- Reyhan, E. & Cengiz, T. B. (2016). Başkent Hattuşa'nın şifacı kadınları: Büyücüler. O. Köse (Ed.), *Geçmişten Günümüze Kadın I* içinde (105-113. ss.), Canik Belediyesi Yayınları.
- Rüster, C. & Neu, E. (1989). *Hethitisches Zeichenlexikon. Inventar und Interpretation der Keilschriftzeichen aus den Bogazköy-Texten*. Otto Harrassowitz Verlag.
- Trémouille, M. C. (2004). I rituali magici ittiti. *RANT 1*, 157-203.
- Ünal, A. (2016). *Hititçe-Türkçe, Türkçe-Hititçe büyük sözlük (Hattice, Hurrice, Hiyeroglif Luvicesi, çivi yazısı Luvicesi ve Palaca sözlük listeleriyle birlikte)*. Bilgin Kültür Sanat.
- Ünal, A. (2018). *Eski Anadolu siyasi tarihi (Kitap 1: Eski Taş Devrinden Hitit Devletinin yıkılışına kadar (MÖ 60.000-1180))*. Bilgin Kültür Sanat.

EXTENDED ABSTRACT

The Hittites' last monarch was Šuppiluliuma II, and it is known that the Hittite State was destroyed during his reign as a result of events in both Anatolia and the Eastern Mediterranean region. The inadequacy of cuneiform documents compared to prior periods is one of the most distinguishing traits of Hittite Anatolia during the collapse process. Some of these documents can be used to determine political events in the state's final years, while others can be used to determine religious-ritual practices during this time period. Hieroglyphic inscriptions, in addition to cuneiform tablets, are among the sources that can shed light on the procedure in question. In addition to Hittite texts, evidence from Ugarit and Egypt is extremely helpful in understanding the political dynamics of the time period.

The purpose of the present article is to identify the magic rituals performed during the reign of the last Hittite king, Šuppiluliuma II, and to understand why they were performed. Four ritual texts were identified after examining documents from the time period in question from a variety of secondary sources. Three of these four writings have been identified as belonging to Allaiturahhi from Mukiš. One of them is either a historical text or a ritual text. Many of the magic rituals that have remained from Hattuša, the Hittite capital, are associated with a specific male or female "sorcerer" whose hometown is known. Some of the ritual practitioners are of Southeastern Anatolia-Syria origin, according to the information on the tablets' introductions and colophons. Allaiturahhi from Mukiš is one of them. It is certain that the sorcerer's rites, which date back to the Middle Hittite Age, were utilized for Šuppiluliuma II in the final stages of the Hittite State. First and foremost, these Hittite texts were translated in the present article. Later, these were compared to other Hittite manuscripts of a similar nature, and their contents were attempted to be better understood. Some problematic Hittite words were also discussed during this process.

Despite the missing parts, the essential lines of the ritual were stated in the discussion and conclusion section, and it was highlighted in detail why the Allaiturahhi rituals were utilized, and most significantly, why these purification rituals were required.

It appears that Allaiturahhi's rites were employed to purify/treat Šuppiluliuma II, who was suffering from black magic. The fact that Allaiturahhi's rituals, like those of others in the Hittite civilization, were a sort of counter magic may explain why her rituals were favoured for the purification of the Hittite monarch. These rituals aim to save a person or a community who has been afflicted by an evil or disease by means of

black magic (alwazantar/UH7) from the distress they are experiencing, and they can also be performed on the royal family.

Šuppiluliuma II draws a portrayal of a monarch who sees his kingdom crumble and attempts to save it from its predicament. His persistent struggle against the aforementioned challenges appears to have been waged in a fearful and insecure environment. The monarch was undoubtedly on the verge of a major depression as a result of constant threats and disasters. Obviously, reaching out to the spirits of his ancestors and seeking refuge in his gods, particularly the Sun God, was not enough; he needed to be saved from the evils that had enslaved him and spiritually cleaned.

The Hattians' disloyalty, the dilemma surrounding Tarhuntašša and Lukka, the Alašiya and Sea Peoples events, drought and famine concerns defined the final period of the Hittite State. These issues were accompanied by some military-political moves, such as the limitation of hieroglyphic texts to the capital, a change in the number of buildings in the capital, an increase in the texts of oaths related to statesmen's loyalty, and a newfound emphasis on giving importance to the cult of the dead, which expresses devotion to the Hittite king's generation and, in reality, to himself, and his taking shelter in the Gods, particularly the Sun God. These were deemed insufficient for the state's and king's well-being, so Allaturahhi from Mukiš, who had been recognized as a black magic repellent since the Middle Kingdom, was enlisted to purify Šuppiluliuma II through her evil-repelling magical rites. Perhaps the Hittite State's challenges and threats were symbolically portrayed here in the guise of the king's exposure to black magic. In reality, the monarch was not bewitched as reported, but the darkness that had descended upon him and thus the country was conveyed (political-military background), and this ritual was used to drive away the evil.